

Nr 7.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om vissa åtgärder för att avskilja svårhanterliga och störande element från de kommunala ålderdomshemmen.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 71, ha herrarna *Mannerskantz* och *Lundgren* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om lämpliga åtgärder i syfte att få till stånd en mindre restriktiv tillämpning av bestämmelserna om intagning å arbetshem för att möjliggöra ett avskiljande av svårhanterliga och störande element från de kommunala ålderdomshemmen på sätt i motionen föreslagits.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionen från socialstyrelsen, Svenska stadsförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska socialvårdsförbundet och Svenska socialvårdstjänstemannaförbundet. Jämväl Landskommunernas förbund har beretts tillfälle att inkomma med yttrande men icke begagnat sig härav.

Socialstyrelsen erinrar om att riksdagens revisorer redan före motionärerna i ett uttalande riktat uppmärksamheten på den relativt ringa beläggningsfrekvensen å arbetshemmen samt hemställt att frågan om ett rationellare utnyttjande och tillvaratagande av arbetshemmens vårdmöjligheter upptages till omedelbart överyägande. I anledning av revisorernas uttalande framhöll socialstyrelsen i ett utlåtande den 14 januari 1949 att styrelsen fortlöpande följde beläggningen å arbetshemmen och på grund härav under åren 1943—1948 medverkat till avveckling av verksamheten vid fem arbetshem, vilka tagits i bruk för annat ändamål. Styrelsen erinrade vidare om att arbetshemmens framtida ställning torde komma att upptagas till grundlig behandling av socialvårdskommittén inom en nära framtid. För närvarande pågår å styrelsens socialvårdsbyrå en undersökning rörande omdisponering och ytterligare reducering av platserna å arbetshemmen.

I fråga om störande understödstagare å ålderdomshem har styrelsen visserligen räknat med att genomförandet av 1947 års ålderdomshemsreform kan leda till att flera störande personer än hittills kunna komma att överföras till arbetshem. Men å andra sidan har styrelsen icke ansett

sig böra genom särskilda åtgärder stimulera till tvångsförflyttning. Den verkliga lösningen av den för ålderdomshemmen trängande frågan om deras befriande från vården av störande pensionärer måste åvägabringas efter en helt annan linje än att i växande utsträckning utnyttja de nuvarande arbetshemmen, nämligen genom utbyggande av sjukhus och vårdhem för sinnessjuka och psykopater.

Socialstyrelsen finner att motionärernas hemställan icke torde motivera andra åtgärder än de av styrelsen redan vidtagna och planerade.

Svenska landstingsförbundets styrelse erinrar om sitt nyligen avgivna yttrande i fråga om arbetshemmen i anledning av statsrevisorernas uttalande, i vilket förbundet förordar utredning angående en omorganisation av arbetshemmen. Mot motionärernas tanke att arbetshemmen skulle tillföras ett delvis nytt klientel har styrelsen intet att erinra men vill samtidigt framhålla, att en dylik omläggning torde göra det nödvändigt att staten övertager denna vårdform.

Svenska stadsförbundets styrelse delar motionärernas uppfattning om behovet av åtgärder på ifrågavarande område men känner sig icke övertygad om att ett bifall till motionen skulle föra saken närmare målet. Styrelsen hänvisar till de åtgärder i fråga om arbetshemmen, som företagas inom socialstyrelsen.

Svenska socialvårdsförbundet anför bl. a. att de flesta kommuner stå inför ett trängande behov att utöka platsantalet på sina ålderdomshem. Byggstoppet hindrar emellertid ett snabbt genomförande av utvidgningsplanerna. Det medför även att överförandet av sinnessjuka, sinnesslöa och kroniskt sjuka till specialanstalter måste skjutas på framtiden. Allt vad i denna situation kan göras för att åstadkomma ytterligare vårdplatser är därför av vikt. Ett realiserande av motionärernas förslag skulle synbarligen medföra ett visst resultat, men en närmare undersökning av förslaget är erforderlig. En sådan bör omfatta frågan huruvida icke vissa av arbetshemmen efter en differentiering skulle få ett så pass vårdbehövande klientel, att andra lokal- och personalresurser än de nuvarande skulle bli nödvändiga. Det torde även kunna ifrågasättas om icke en differentiering, därvid varje hem i mer utpräglad grad än vad nu är fallet skulle få hela landet till upptagningsområde, borde medföra, att staten övertager och driver arbetshemmen.

Sveriges socialtjänstemannaförbund finner att motionärernas förslag att i högre grad än hittills utnyttja arbetshemmen för att avlasta ålderdomshemmen deras svårhanterliga och störande klientel har en ytterst begränsad räckvidd och knappast torde med arbetshemmens nuvarande funktion och organisation kunna praktiskt genomföras. Förbundet erinrar vidare om inom socialstyrelsen pågående utredning rörande arbetshemmens funk-

tion inom socialvården och anser att motionärernas förslag utan vidtagande av åtgärder från statsmakternas sida helt faller inom socialstyrelsens nuvarande befogenhetsområde.

För egen del får *utskottet* anföra följande.

Som motionärerna framhålla var den grundläggande tankegången i 1947 års riksdagsbeslut rörande grunderna för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad att ålderdomshemmen genom successivt frånskiljande av det för den allmänna trevnaden störande klientelet av sinnessjuka, sinnesslöa m. fl. skulle göras till vårdhem med inackorderingskaraktär. De flesta kommuner stå efter detta beslut i trängande behov av att utöka platsantalet på sina ålderdomshem. Vidare erfordras sjukhus och vårdhem för att sinnessjuka och psykopater skola kunna avskiljas från ålderdomshemmen. De nuvarande samhällsekonomiska förhållandena hindra emellertid ett snabbare genomförande av utvidgningsplanerna. I denna situation ha motionärerna velat fästa uppmärksamheten på en partiell möjlighet att från ålderdomshemmen överföra svårhanterliga och störande element, nämligen genom ianspråktagande av lediga utrymmen i de av landstingen inrättade arbetshemmen för vissa understödstagare eller försumliga försörjningspliktiga. Beläggningen på dessa arbetshem är relativt liten, och genom en mindre restriktiv tillämpning av intagningsbestämmelserna skulle ledigt anstaltsutrymme kunna utnyttjas för svårhanterligt och störande ålderdomshemsklientel.

Motionärernas mening att förefintliga lediga platser på arbetshemmen böra utnyttjas kan understrykas, men motionärernas förslag har dock en ytterst begränsad räckvidd. Den 1 december 1948 stodo sammanlagt 89 manliga och 44 kvinnliga platser lediga på arbetshemmen. Därtill måste erinras om att arbetshemmens nuvarande funktion och organisation icke utan vidare medger överförande till desamma av sådant ålderdomshemsklientel, varom här är fråga. Andra lokal- och personalresurser än de som nu stå till förfogande för arbetshemmen finge uppenbarligen beräknas. Dessutom synes en omläggning av arbetshemmens funktioner på sätt motionärerna föreslagit nödvändiggöra att arbetshemmen övertagas från landstingen av staten.

Den relativt ringa beläggningsfrekvensen på arbetshemmen har uppmärksammats av riksdagens revisorer, och socialstyrelsen har i anledning av revisorernas påpekande meddelat att styrelsen medverkat till avveckling av verksamheten vid flera arbetshem. För närvarande pågår en undersökning rörande omdisponering och ytterligare reducering av platserna på dessa hem, vilkas framtida ställning dessutom torde komma att upptagas till behandling inom socialvårdskommittén. Det kan förväntas att under tiden motionärernas uppslag i möjlig mån blir beaktat av Kungl. Maj:t och socialstyrelsen utan att något särskilt uttalande av riksdagen härför erfordras.

Med vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kam-
marens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 april 1949.

På utskottets vägnar:

JOHN SANDBERG.

Närvarande: herrar Sandberg, Andersson, Gustav Emil, Larsson, Arrhén,
Widner, Weiland och Damström.
